

Pravni život

časopis za pravnu teoriju i praksu

TEMATSKI BROJ

PRAVO I DOSTOJANSTVO

26

godina kopaoničke škole
prirodnog prava

UDRUŽENJE PRAVNIKA SRBIJE

BROJ 9 • BEOGRAD • 2013 • TOM I

26
godina

Projekti i publikacije Kopaoničke škole prirodnog prava predstavljaju poseban interes za UNESCO jer one nesumnjivo doprinose unapređenju ljudskih prava i jačanju Međunarodnog prava. Njihov cilj u potpunosti odgovara tekućem procesu reformi ljudskih prava u okviru sistema OUN.

(Iz obrazloženja Odluke UNESCO o dodeli pokroviteljstva Kopaoničkoj školi prirodnog prava od 6.juna 2005.)

PRAVNI ŽIVOT

ČASOPIS ZA PRAVNU TEORIJU I PRAKSU

»Pravni život«, časopis za pravnu teoriju i praksu pojavio se 1952. godine kao zajedničko glasilo udruženja pravnika Srbije i Bosne i Hercegovine, a nešto docnije i Udruženja pravnika Crne Gore.

Pošto su ostala dva udruženja počela izdavati sopstvene časopise, »Pravni život« 1969. godine postaje glasilo Udruženja pravnika Srbije.

Časopis objavljuje teorijska istraživanja i studije iz jugoslovenskog i uporednog prava kao i materijale sa naučnih i stručnih skupova. U njemu se poklanja pažnja svemu onome što se u pravnom životu zbiva. Na njegovim stranama objavljuju se izabrane odluke iz sudske i arbitražne prakse, osvrti i prikazi novih knjiga kao i raznovrsni prilozi iz svakodnevne prakse. Kao glasilo Udruženja pravnika Srbije, časopis prati delatnost pravničke organizacije i o njima obaveštava čitaoce.

Dosadašnji urednici »Pravnog života« bili su: Mihailo Đorđević (1952–1969), dr Živojin Aleksić (1969–1975) i dr Milan Petrović (1975–1980).

Broj 9/2013 / Godina LXII / Knjiga 563

1–796

Beograd

Glavni i odgovorni urednik
SLOBODAN PEROVIĆ

Redakcija
MIODRAG ORLIĆ, SLOBODAN PEROVIĆ,
RATOMIR SLIJEPČEVIĆ

Izdavački savet
Budimir Košutić, Petar Milutinović, Miroslav Paunović,
Slobodan Perović, Dragoljub Petrović, Gordana Stanković,
Slobodan Šoškić, Miroslav Varićak

Izdavač
UDRUŽENJE PRAVNIKA SRBIJE
Beograd, Krunska 74
tel. 244-69-10
fax 244-30-24, poštanski fah 179
E-mail: upj@EUnet.rs
www.Kopaonikschool.org

Lektura i korektura
Ljubomir Beker

Kompjuterska obrada i prelom teksta
Javorina Beker

Pretplata za 2013. godinu iznosi: za fizička lica – 6.000 dinara,
za pravna lica – 10.000 dinara, za inostranstvo – 250 Eura,
Pretplata se vrši na žiro račun broj: 310-203539-17
Pretplata ne obuhvata tematske brojeve

Tiraž: 1.000 primeraka

Štampa: FUTURA, Petrovaradin

PRAVO I DOSTOJANSTVO

Dvadeset šesti susret pravnik Kopaoničke škole prirodnog prava (13–17. decembar 2013) održava se sa opštom temom *PRAVO I DOSTOJANSTVO*.

Tematska sadržina svih priloga domaćih i inostranih autora prilagođena je Heksagonu Kopaoničke škole prirodnog prava, i to: *Pravo na život, Pravo na slobodu, Pravo na imovinu, Pravo na intelektualnu tvorevinu, Pravo na pravdu i Pravo na pravnu državu*.

Za ovaj susret publikovano je 205 referata koji su raspoređeni u šest katedri i 23 sekcije. Objavljeni referati obuhvataju četiri toma »Pravnog života« br. 9–12/2013, na tri hiljade stranica štampanog teksta.

Redakcija ove tomove »Pravnog života« uručuje svojim čitaocima, učesnicima Kopaoničke škole prirodnog prava i široj pravničkoj javnosti u uverenju da ove knjige, zajedno sa knjigama iz ranijih godina, naučno i stručno uvećavaju biblioteku Kopaoničke škole prirodnog prava.

R e d a k c i j a

DRAGANA KOLARIĆ

NACIONALNA STRATEGIJA ZA BORBU PROTIV KORUPCIJE I IZMENE KRIVIČNOG ZAKONIKA – *de lege ferenda*

U V O D

Struktura Nacionalne strategije za borbu protiv korupcije u periodu od 2013. do 2018. godine (u daljem tekstu Strategija) je takva da se prvo navodi oblast prioritetnog delovanja, kratak opis stanja i ključnih problema u njoj, a zatim sledi formulacija ciljeva, čijim će se postizanjem otkloniti uočeni problemi.

U okviru oblasti “Pravosuđe”, u opisu stanja, posebno mesto zauzima jedan od sistemskih zakona Republike Srbije, to je Krivični zakonik.¹

Takođe, u okviru ciljeva posebno je formulisan cilj koji zahteva usaglašeno materijalno krivično zakonodavstvo sa međunarodnim standardima.

Zbog toga ćemo, imajući u vidu metodologiju Strategije, poći od kratkog opisa stanja u Krivičnom zakoniku kada je u pitanju suzbijanje korupcije i usaglašenost sa međunarodnim dokumentima, a nakon toga, formulisaćemo ciljeve, odnosno pravac prema kome treba da se kreću buduće izmene Krivičnog zakonika.

Dr Dragana Kolarić, profesor Kriminalističko-policijske akademije, Beograd.

¹ “Sl. glasnik RS”, br. 85/2005, 88/2005 - ispr., 107/2005- ispr., 72/2009, 111/2009 i 121/2012.

*Međunarodni standardi u oblasti borbe protiv korupcije
i Krivični zakonik Srbije*

Krivično zakonodavstvo Republike Srbije u velikoj meri ispunjava standarde koje su postavili međunarodni dokumenti u oblasti borbe protiv korupcije.² Međunarodni izvori, u oblasti borbe protiv korupcije, značajni za krivičnopravnu reakciju su Krivičnopravna konvencija o korupciji Saveta Evrope³, Dodatni protokol uz Krivičnopravnu konvenciju o korupciji⁴ i Konvencija Ujedinjenih Nacija protiv korupcije.⁵ Zahtevi koje postavljaju međunarodni dokumenti prema nacionalnom krivičnom zakonodavstvu su sledeći:

1. Inkriminisati kako podmićivanje u javnom tako i podmićivanje u privatnom sektoru;
2. Inkriminisati kako podmićivanje domaćih tako i stranih službenih lica;
3. Uvesti odgovornost pravnih lica za krivična dela korupcije (mada tu odgovornost zahtevaju i neki drugi međunarodni dokumenti kao sto su: *Konvencija o pranju, traženju, zapleni i konfiskaciji prihoda stečenih kriminalom (broj 141)*, *Konvencija Ujedinjenih Nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala*, *Konvencija o pranju, traženju, zapleni i konfiskaciji prihoda stečenih kriminalom i o finansiranju terorizma*);
4. U skladu sa Dodatnim protokolom Krivičnopravne konvencije (ETS 191) potrebno je inkriminisati podmićivanje domaćih i stranih arbitara, kao i domaćih i stranih porotnika;
5. Inkriminisati trgovinu uticajem.

Najveći deo obaveza preuzetih ratifikacijom međunarodnih dokumenata Srbija je ispunila u prethodnom periodu stupanjem na snagu Krivičnog zakonika Republike Srbije 01.01.2006. godine. Krivična dela namenjena suzbijanju korupcije u Krivičnom zakoniku Srbije svrstana su, pre svega, u grupu krivičnih dela protiv službene dužnosti. To su: zloupotreba službenog položaja (član 359. KZ), trgovina uticajem (član 366. KZ), primanje mita (član 367. KZ) i davanje mita

² Groupe of States against corruption, *Third Evaluation Round, Evaluation Report on the Republic of Serbia-Incriminations (ETS 173 and 191, GPC 2)*, Adopted by Greco at its 48 th Plenary Meeting (Strasbourg, 27 September – 1 October 2010).

³ Konvencija je otvorena za potpisivanje 27. januara 1999. godine, a stupila je na snagu 1. jula 2002. godine. Ovu Konvenciju je naša zemlja ratifikovala i na taj način preuzela obavezu da odredbe svog zakona uskladi sa ovim izvorom prava. Vidi: Službeni list SCG, *Međunarodni ugovori*, br. 2/2002.

⁴ Ugovor otvoren za potpisivanje 15. maja 2003. godine i stupio na snagu 1. februara 2005. godine. Dodatni protokol uz Krivičnopravnu konvenciju o korupciji je naša zemlja ratifikovala 6. novembra 2007. godine. Vidi: Službeni glasnik RS, *Međunarodni ugovori*, br. 102/2007.

⁵ Republika Srbija je ratifikovala *Konvenciju Ujedinjenih Nacija protiv korupcije*. Konvencija je u Republici Srbiji stupila na snagu 30. oktobra 2005. godine. Vidi: Službeni list SCG, *Međunarodni ugovori*, br. 12/2005.

(član 368. KZ). Zakonik ima odgovarajuće inkriminacije i za ostala krivična dela, koja se pominju u Krivičnompravnoj Konvenciji Saveta Evrope i Konvenciji Ujedinjenih Nacija protiv korupcije, koja su uperena na suzbijanje nekih oblika koruptivnog delovanja tj. usmerana su ka izvršenju ili prikrivanju krivičnih dela korupcije ili drugih krivičnih dela koja su u vezi sa korupcijom. Ta krivična dela možda nemaju isti naziv kao u konvencijama, ali imaju isti cilj. To su: pranje novca (član 231. KZ)⁶, prikrivanje (član 221. KZ), pronevera (član 364. KZ)⁷ i dr. Na ovom mestu treba istaći da svi međunarodni dokumenti u oblasti borbe protiv korupcije insistiraju na uvođenju odgovornosti pravnih lica za krivična dela. Naša zemlja je i tu obavezu ispunila donošenjem posebnog Zakona o odgovornosti pravnih lica za krivična dela 2008. godine.⁸

Zakon o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika iz decembra 2012. godine⁹ usvaja preporuke Grupe država za borbu protiv korupcije Saveta Evrope (GRECO-a)¹⁰, koje su nam upućene u okviru trećeg kruga evaluacije, koje se odnose na koruptivna krivična dela. Na ovom mestu značajno je osvrnuti se na pomenute preporuke GRECO-a koje se odnose na inkriminacije u Krivičnom zakoniku koje moraju biti usklađene sa Krivičnompravnom konvencijom o korupciji Saveta Evrope (ETS 173) i članovima 1-6 njenog Dodatnog protokola (ETS 191). Značajno je istaći da se Srbija nije uzdržala od primene bilo koje odredbe Krivičnogpravne konvencije o korupciji i njenog Dodatnog protokola. Stoga je, Krivični zakonik Republike Srbije bio više puta predmet izmena i dopuna u cilju njegovog usaglašavanja sa međunarodnim zahtevima.

U pomenutoj trećoj rundi evaluacije GET¹¹ je identifikovao nekoliko specifičnih nedostataka koje je ZID KZ iz 2012. otklonio.

Naime, kada su u pitanju odredbe o prostornom važenju krivičnog zakonodavstva Republike Srbije, pored principa teritorijalnosti (član 6) i primarnog realnog principa (član 7) reguliše se i važenje krivičnog zakonodavstva Srbije za

⁶ Krivičnompravna Konvencija Saveta Evrope pominje "Pranje novca koji je dobit od krivičnih dela korupcije", a Konvencija Ujedinjenih Nacija protiv korupcije "Pranje sredstava stečenih izvršenjem krivičnog dela".

⁷ Konvencija Ujedinjenih Nacija koristi naziv "Pronevera, zloupotreba ili drugo nelegitimno korišćenje imovine od strane javnog funkcionera" i posebno zahteva inkriminaciju "Pronevera imovine u privatnom sektoru".

⁸ "Sl. Glasnik RS", br. 97/08.

⁹ "Službeni glasnik RS", br. 121/2012.

¹⁰ GRECO (Grupa zemalja za borbu protiv korupcije) je mehanizam Saveta Evrope osmišljen pre svega radi unapređenja antikorupcijskih propisa i njihove primene u zemljama članicama, a pre svega primene antikorupcijskih konvencija Saveta Evrope. Naša zemlja je članica GRECO od 2003. godine. Glavni deo procesa u GRECO odvija se kroz evaluacije koje vrše kvalifikovani predstavnici zemalja članica u drugim zemljama članicama. Evaluacije se odvijaju kroz krugove u kojima se ispituju pojedina pitanja bitna za borbu protiv korupcije.

¹¹ Evaluacioni tim GRECO-a.

državljanina Srbije koji u inostranstvu učini koje drugo krivično delo, osim krivičnih dela navedenih u članu 7. ovog zakonika (čl. 305. do 316. i čl. 318. do 321. i čl. 223) kada postoji primarna nadležnost Republike Srbije, ako se zatekne na teritoriji Srbije ili bude izručen Srbiji (član 8. stav 1). U tom slučaju gonjenje će se preduzeti samo kada se za krivično delo kažnjava i po zakonu zemlje u kojoj je delo učinjeno (član 10 stav 2). Slično, član 9. stav 1. KZ-a ističe da krivično zakonodavstvo Srbije važi i za stranca koji van teritorije Srbije učini prema njoj ili njenom državljaninu krivično delo i kad nisu u pitanju krivična dela navedena u članu 7. ovog zakonika, ako se zatekne na teritoriji Srbije ili bude izručen Srbiji. I u ovom slučaju gonjenje će se preduzeti samo kada se za krivično delo kažnjava i po zakonu zemlje u kojoj je delo učinjeno (član 10 stav 2). Međutim, zakonodavac dozvoljava da se u navedenim slučajevima iz člana 8. i 9. stav 1. KZ-a, kada se po zakonu zemlje u kojoj je delo učinjeno za to delo ne kažnjava, krivično gonjenje može preduzeti po odobrenju republičkog javnog tužioca. Dakle, za krivična dela učinjena u inostranstvu u smislu članova 8. i 9. stav 1. KZ, član 10. KZ iziskuje da je ponašanje inkriminisano kako u našoj zemlji tako i u inostranstvu. Kada se po zakonu zemlje u kojoj je delo učinjeno, to delo ne kažnjava, krivično gonjenje se može preduzeti samo po odobrenju republičkog javnog tužioca. Praksa pokazuje da se potreba za takvim odobrenjem u vezi sa krivičnim delima podmićivanja nikada dosada nije pojavila. Inače, u slučajevima međunarodnih konvencija gde je Srbija država potpisnica, ovo odobrenje će u praksi uglavnom biti dato. I pored toga, GET smatra da uslov dvojne inkriminacije iz člana 10. KZ predstavlja nepotrebno ograničenje kojim se odstupa od Konvencije i zato treba da se ukine kada su u pitanju krivična dela podmićivanja i trgovine uticajem učinjena u inostranstvu. Srbija nije stavila rezervu u vezi sa ovom odredbom i stoga se smatra da nije uslađena sa članom 17. stav 1. tačka b Konvencije.

Dalje, podmićivanje kao krivično delo (uključujući i privatni sektor) je inkriminisano putem dve odredbe: članom 367. Krivičnog Zakonika (primanje mita) i članom 368. Krivičnog Zakonika (davanje mita). Ove odredbe obuhvataju sve tipove krivičnih dela pasivnog (zahtevanje ili primanje poklona ili druge koristi ili primanje obećanja poklona ili druge koristi) i aktivnog podmićivanja (davanje, nuđenje ili obećanje poklona ili druge koristi) koji se navode u Konvenciji. Takođe su pokrivene i imovinska i neimovinska korist, kao i korist trećeg lica. GRECO evaluacioni tim pozdravlja činjenicu da Srbija takođe inkriminiše naknadno pasivno podmićivanje koje postoji kada službeno lice posle izvršenja, odnosno neizvršenja službene radnje, a u vezi sa njom, zahteva ili primi poklon ili drugu korist.¹² GET ističe potrebu da sve vrste poklona ili kakve druge koristi budu pokrivene Krivičnim zakonikom u meri u kojoj bi takve koristi bile od uticaja na delovanje javnih, državnih službenika. Naglasili su da, iako izvesni sitni

¹² Groupe of States against corruption, *Third Evaluation Round, Evaluation Report on the Republic of Serbia-Incriminations* (ETS 173 and 191, GPC 2), Adopted by Greco at its 48 th Plenary Meeting (Strasbourg, 27 September – 1 October 2010), p. 15.

pokloni mogu biti društveno prihvatljivi, u Krivičnom zakoniku se mora primenjivati kriterijum netolerancije na ovakve poklone.¹³

Kada se govori o podmićivanju u javnom sektoru prema važećem Krivičnom zakoniku radnje moraju biti “u okviru službenog ovlašćenja”. To bi u praksi značilo da činjenja ili nečinjenja koja ne spadaju u službena ovlašćenja, ili zakonom utvrđene nadležnosti službenog lica, a koje on može da izvrši zbog funkcije koju obavlja, ne bi bile direktno obuhvaćena odredbama o podmićivanju (na primer, davanje pristupa poverljivim informacijama kojima javni zvaničnici imaju pristup tokom vršenja svoje funkcije u situaciji kada sakupljanje ili otkrivanje takvih informacija nije striktno u delokrugu nadležnosti tog zvaničnika). Prema stavu GRECO evaluacionog tima, ovaj koncept je uži od uslova članova 2. i 3. Konvencije. GET preporučuje da se koristi formulacija “službena ili druga radnja” kod podmićivanja u javnom sektoru, tj. preduzimanje zakonodavnih mera koje obezbeđuju da krivično delo aktivnog i pasivnog podmićivanja u javnom sektoru pokriva sva izvršenja u toku vršenja funkcije javnog zvaničnika, bilo da se ona nalaze u okviru nadležnosti javnog zvaničnika ili u vezi sa njima.¹⁴

Kada je u pitanju Dodatni protokol na Krivičnopravnu konvenciju o korupciji koji zahteva da domaći i strani arbitri i porotnici budu eksplicitno obuhvaćeni odredbama o podmićivanju, GET ističe da formulacija pojma službenog lica (član 112. st. 3) i stranog službenog lica (član 112. st. 4) omogućava da domaći porotnici i arbitri budu pokriveni relevantnim odredbama koje se tiču krivičnog dela davanja/primanja mita, dok kada su u pitanju strani porotnici i arbitri situacija je nešto drugačija. Formulacija stranog službenog lica iz člana 112 st. 4. njih definiše kao “kao članove pravnih institucija strane države”, dok član 112. st. 3. tačka 4. službenim licem smatra i “lice kome je faktički povereno vršenje pojedinih službenih dužnosti ili poslova”, a tačka 3. uključuje i lice u ustanovi, preduzeću ili drugom subjektu, kojem je povereno vršenje javnih ovlašćenja, koje odlučuje o pravima, obavezama ili interesima fizičkih ili pravnih lica ili o javnom interesu. GET ističe da odredba člana 112. st. 4. ne uključuje i strane arbitre koji ne bi neophodno bili smatrani članovima pravnih institucija u stranoj državi, jer isti član daje autonomnu definiciju stranog službenog lica ne oslanjajući se na definiciju službenog lica iz člana 112 st. 3. radi dopune značenja. Državne institucije Republike Srbije su navele da bi strani arbitri, takođe, bili pokriveni Zakonom o Arbitraži, jer isti u svom članu 19. navodi da arbitri mogu biti strani državljani. Ipak, GRECO evaluacioni tim smatra da se ova odredba u osnovi tiče mogućnosti stranog državljanina da postupa kao arbitar u okviru Zakona o Arbitraži, sve dok strane, na primer, ne dostignu sporazum da konflikt reše u okviru pravila arbitraže Srbije. Ovakvo stanje stvari ne ispunjava zahteve člana 4. Dodatnog Protokola, jer je koncept stranog arbitra u okviru Protokola vezan za obavljanje

¹³ Ibidem, p. 16.

¹⁴ Ibidem, p. 16.

funkcija “u okviru nacionalnog zakona o arbitraži bilo koje druge države“, zato, ono što preovlađuje nije nacionalnost arbitra, već zakon u okviru koga on deluje. Kada se govori o stranim porotnicima, oni su pokriveni samo u onoj meri u kojoj se smatraju “članovima pravnih institucija u stranoj državi“ (član 112 (4) Krivičnog Zakonika). Ovo nije u saglasnosti sa Dodatnim Protokolom koji kriminalizuje delo davanja/primanja mita stranih porotnika bez obzira na njihov status u stranoj jurisdikciji. GRECO evaluacioni tim preporučuje preduzimanje neophodnih zakonodavnih mera kojima bi se obezbedilo da strani arbitri i porotnici budu pokriveni odredbama o podmićivanju Krivičnog Zakonika u skladu sa Dodatnim Protokolom Konvencije Krivičnog zakona o korupciji (ETS 191).¹⁵

Kada je u pitanju podmićivanje u privatnom sektoru, članovi 367 stav 6. i 368 stav 5. Krivičnog Zakonika inkriminišu i kada odgovorno lice zahteva ili primi poklon ili drugu korist ili primi obećanje poklona ili druge koristi kao i kada je mito dato, obećano ili ponučeno odgovornom licu. GRECO evaluacioni tim smatra da Krivični zakonik mora na nedvosmoslen način da obuhvati sva lica koja upravljaju ili rade u bilo kom svojstvu u privrednim društvima. GRECO podseća na članova 7. i 8. Konvencije koji jasno obuhvataju ceo spektar lica koja upravljaju ili rade za, u bilo kom svojstvu, entitete privatnog sektora (zaposleni koji rade na održavanju, vozači, itd. (radnici nižeg ranga). Predstavnici Republike Srbije su istakli da u sudskoj praksi postoje slučajevi koji se odnose i na zaposlene na nižem stupnju i predočile jednu konačnu sudsku odluku koja se odnosila na radnika u magacinu koji je osuđen za krivično delo primanja mita. Imajući u vidu izjave stručnjaka sa lica mesta i činjenicu da je upućeno na samo jedan presuđen slučaj davanja/primanja mita kada su u pitanju lica zaposlena na nižem rangu, GRECO evaluacioni tim smatra da postoji opšte nerazumevanje termina “odgovorno lice“. Stoga, GRECO evaluacioni tim preporučuje da se na odgovarajući način razjasni da zakonodavstvo koje se tiče davanja/primanja mita u privatnom sektoru pokriva ceo spektar lica koja rukovode ili rade za, u bilo kojoj funkciji, entitete privatnog sektora.

Dalje, GET primećuje da kod krivičnog dela davanje mita u st. 4. postoji poseban osnov za oslobođenje od kazne ako je učinilac delo prijavio pre nego što je saznao da je ono otkriveno. Takođe, u tom slučaju poklon, odnosno druga korist mogu se vratiti licu koje je dalo mito (st. 6. član 368). Ovakvo rešenje ima za cilj ohrabrivanje prijavljivanja slučajeva davanja mita. GRECO evaluacioni tim ističe da su ovakve situacije veoma retke u sudskoj praksi i da tužiocu u takvim situacijama radije pribegavaju primeni člana 18. Krivičnog Zakonika koji reguliše delo malog značaja kao osnov koji isključuje protivpravnost. GRECO prihvata činjenicu da se radi o fakultativnom osnovu za oslobođenje od kazne ali dovodi u pitanje mogućnost vraćanja poklona, odnosno druge koristi davaocu istog, pa

¹⁵ Ibidem, p. 17.

zbog toga preporučuje ukidanje mogućnosti da se davaocu mita koji je krivično delo prijavio pre njegovog otkrivanja isti vrati.

Na kraju svog izveštaja GRECO zaključuje da se mora rešiti ograničen broj prilično specifičnih nedostataka i to:

1. Uslov dvojne inkriminacije iz člana 10. KZ predstavlja nepotrebno ograničenje kojim se odstupa od Konvencije i zato treba da se ukine kada su u pitanju krivična dela podmičivanja i trgovine uticajem učinjena u inostranstvu (paragraf 73);

2. Preduzimanje neophodnih zakonodavnih mera kojima bi se obezbedilo da krivično delo aktivnog i pasivnog podmičivanja u javnom sektoru pokriva sva izvršenja/neizvršenja tokom obavljanja funkcije službenog lica, bilo da se preduzima službena ili druga radnja u vezi sa službenom radnjom (paragraf 65);

3. Preduzimanje neophodnih zakonodavnih mera u cilju obezbeđivanja toga da strani arbitri i porotnici budu pokriveni odredbama o podmičivanju Krivičnog Zakonika u skladu sa Dodatnim Protokolom Konvencije o krivičnom zakonu o korupciji (ETS 191) (paragraf 67);

4. Potvrditi na odgovarajući način da zakonodavstvo koje se bavi primanjem/davanjem mita u privatnom sektoru pokriva ceo spektar lica koja rukovode ili rade, u bilo kom svojstvu, za entitete privatnog sektora (paragraf 68);

5. Ukidanje mogućnosti kod člana 368 (6) Krivičnog Zakonika, da se mito vrati davaocu istog ukoliko je slučaj prijavio pre nego što je otkriven (paragraf 74).¹⁶

ZID KZ iz 2012. godine sledećim izmenama i dopunama ispunjava preporuke iz izveštaja Grupe država za borbu protiv korupcije Saveta Evrope (GRECO).¹⁷ Najpre, članom 2. Zakona se proširuje mogućnost primene krivičnog zakonodavstva Republike Srbije i onda kada se za krivično delo ne kažnjava po zakonu zemlje u kojoj je učinjeno (član 10. stav 2. Krivičnog zakonika). Izuzetak od uslova dvostruke kažnjivosti za krivično gonjenje i primenu domaćeg krivičnog zakonodavstva je bio predviđen samo u slučaju ako za to postoji odobrenje republičkog javnog tužioca. Predloženom izmenom ta mogućnost se proširuje i na slučajeve koji su predviđeni potvrđenim međunarodnim ugovorima, kao što je to slučaj sa krivičnim delima korupcije. Ovaj način regulisanja neće ubuduće zahtevati izmene i dopune Krivičnog zakonika ukoliko nekim međunarodnim ugovorom bude predviđena obaveza Republike Srbije da za određena krivična dela primeni svoje krivično zakonodavstvo iako takva ponašanje u zemlji u kojoj je učinjeno ne predstavlja krivično delo. Članom 12. ZID KZ-a menja se i dopu-

¹⁶ D. Kolarić, Krivično delo zloupotrebe službenog položaja, *Nauka-Bezbednost-Policija*, br. 2/2012, Beograd: Kriminalističko-policijska akademija, str. 43-47.

¹⁷ Više o izmenama i dopunama vidi: Z. Stojanović, D. Kolarić, Nova rešenja u krivičnom zakoniku Srbije, *Bezbednost*, br. 3/2012, Beograd:Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srbije, str. 7-33.

njava član 112. Krivičnog zakonika, koji određuje izraze koji se upotrebljavaju u zakoniku. U skladu sa preporukama Grupe država za borbu protiv korupcije Saveta Evrope (GRECO) precizirani su i prošireni pojmovi službenog lica, stranog službenog lica i odgovornog lica. U tom smislu izmenjena je odredba koja određuje pojam službenog lica pod kojim se podrazumeva i: javni beležnik, izvršitelj i arbitar, kao i lice u ustanovi, preduzeću ili drugom subjektu, kojem je povereno vršenje javnih ovlašćenja, koje odlučuje o pravima, obavezama ili interesima fizičkih ili pravnih lica ili o javnom interesu. Stranim službenim licem smatra se lice koje je član, funkcioner ili službenik zakonodavnog ili izvršnog organa strane države, lice koje je sudija, porotnik, član, funkcioner ili službenik suda strane države ili međunarodnog suda, lice koje je član, funkcioner ili službenik međunarodne organizacije i njenih organa, kao i lice koje je arbitar u stranoj ili međunarodnoj arbitraži. Na drugačiji način je određen pojam odgovornog lica, a najvažnija razlika u odnosu na staro rešenje jeste ta što se vlasnik subjekta privrednog poslovanja samim tim ne smatra i odgovornim licem, osim ako ne vrši određene funkcije i poslove koje mu daju svojstvo odgovornog lica. Odgovornim licem u pravnom licu smatra se lice koje na osnovu zakona, propisa ili ovlašćenja vrši određene poslove upravljanja, nadzora ili druge poslove iz delatnosti pravnog lica, kao i lice kome je faktički povereno obavljanje tih poslova. Odgovornim licem smatra se i službeno lice kad su u pitanju krivična dela kod kojih je kao izvršilac označeno odgovorno lice, a u ovom zakoniku nisu predviđena u glavi o krivičnim delima protiv službene dužnosti, odnosno kao krivična dela službenog lica. U čl. 36. i 37. Zakona, a u skladu sa preporukama Grupe država za borbu protiv korupcije Saveta Evrope (GRECO), dopunjuju se odredbe čl. 367. i 368. Krivičnog zakonika koje propisuju krivična dela primanje i davanje mita tako što se proširuje zakonski opis time što se ova krivična dela mogu izvršiti ne samo u okviru svog ovlašćenja, nego i u vezi sa njim. Osim toga, briše se i stav 6. u članu 368. Krivičnog zakonika, takođe u skladu sa tim preporukama, koji je predviđao mogućnost vraćanja mita licu koje ga je dalo.

Možemo da zaključimo na kraju ovog dela rasprave da su svi zahtevi, koji se odnose na usaglašavanje sa Krivičnopravnom konvencijom o korupciji i njenim Dodatnim protokolom, ispunjeni.

Značajno je istaći da ZID KZ iz 2012. godine, kada je u pitanju suzbijanje korupcije, uvodi i određena nova krivična dela (krivično delo zloupotreba u vezi sa javnom nabavkom). Takođe, njime je izvršena intervencija kod nekih krivičnih dela kod kojih previše široka kriminalna zona, umesto da pruža efikasniju krivičnopravnu zaštitu od ponašanja u čijoj osnovi je neki oblik koruptivnog delovanja, ugrožava neke važne vrednosti i interese građana i društva (krivično delo zloupotreba službenog položaja).¹⁸

¹⁸ Više o tome: D. Kolarić, Učinilac krivičnog dela zloupotrebe službenog položaja – jedan osvrt na član 359. Krivičnog zakonika Srbije, *Pravna riječ*, Banja Luka: Udruženje pravnika Republike Srpske, Vol. IX, br. 33/2012, str. 347-365.

*Nacionalna strategija za borbu protiv korupcije,
oblast pravosuđe i Krivični zakonik Republike Srbije*

U Strategiji, u oblasti prioriternog delovanja koja nosi naziv "Pravosuđe", se kao obaveza *de lege ferenda* ističe potreba usklađivanja materijalnog krivičnog zakonodavstva sa međunarodnim standardima, pre svega, sa Konvencijom Ujedinjenih Nacija protiv korupcija (u daljem tekstu: UNCAC) kada je u pitanju krivično delo nezakonito bogaćenje.

Dakle, kada je u pitanju opis stanja u oblasti "Pravosuđe" jedan od segmenata te deskripcije se odnosi na Krivični zakonik Republike Srbije. Istaknuta je činjenica da još uvek nije propisano krivično delo "Nezakonito bogaćenje" definisano u UNCAC. Stoga, jedan od ciljeva koji treba postići Akcionim planom za implementaciju Nacionalne strategije je unapređeno materijalno krivično zakonodavstvo i usklađeno sa međunarodnim standardima.

Pored poznatih inkriminacija kojima se tradicionalno nastoji suzbiti korupcija, u novije vreme se javljaju predlozi za uvođenje nekih novih inkriminacija u ovoj oblasti. Jedna od njih je krivično delo nezakonito bogaćenje. UNCAC predlaže da se razmotri uvođenje u krivično zakonodavstvo novog krivičnog dela "Nezakonito bogaćenje", ukoliko to nije u suprotnosti sa ustavno-pravnim poredkom zemlje potpisnice (ali ne i da ga obavezno uvedu).¹⁹ Od bivših republika SFRJ jedino je Makedonija uvela to krivično delo. Osnovno dilema kod formulacije ovog krivičnog dela je da li posebno izdvojiti kategorije lica koje mogu odgovarati za ovo krivično delo ili da to bude svako lice. Ranije je postojao Zakon o ispitivanju porekla imovine, pa bi nova inkriminacija podsećala na neke njegove odredbe. Sporno je da li postoji obaveza za zemlje potpisnice UNCAC-a da uvedu novu odredbu u KZ-e ako to nije u suprotnosti sa ustavom, iako ne postoji kriminalno-političko opravdanje za njeno inkriminisanje. Od 140 zemalja koje su ratifikovale Konvenciji, oko 44, pretežno zemalja u razvoju, uvelo je ovo krivično delo.²⁰

Krivično pravo je *ultima ratio* što znači da mu treba pribegavati kao krajnjem sredstvu. U situaciji kada se ni postojeće inkriminacije ne primenjuju propisivanje novih inkriminacija teško da može da ima svoje opravdanje. Ako otkrivena krivična dela u čijoj se osnovi nalazi korupcija označimo kao vrh ledenog brega (pa čak ni ceo vrh) onda nam je jasno da svestrana i efikasna borba protiv korupcije zahteva ne samo proširivanje kriminalne zone, što vodi hipertrofiji inkriminacija, i pooštavanje kazne, što vodi kaznenom populizmu, nego, što je najvažnije, primenu krivičnog prava. Još je u XVIII veku istaknuto da je bitnije je da

¹⁹ Krivično delo koje učini javni funkcioner a sastoji se u nezakonitom bogaćenju tj. znatnom uvećenju imovine koje on ne može razumno objasniti s obzirom na njegova zakonita primanja (član 20. Konvencije UN-a)

²⁰ Z. Stojanović, Krivično delo nezakonitog bogaćenja-razlozi za i protiv uvođenja, objavljeno u: *Aktuelna pitanja krivičnog zakonodavstva*, Beograd: Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, 2012. god, str. 344.

kažnjavanje bude brzo i izvesno, nego da bude oštro jer se samo na taj način postiže efikasnost.²¹

Akcioni plan za sprovođenje nacionalne strategije za borbu protiv korupcije i konkretne mere koje se odnose na Krivični zakonik

Akcionim planom se precizira okvir za sprovođenje ciljeva postavljenih u Strategiji. Njime su predviđene konkretne mere i aktivnosti koje treba preduzeti u narednom periodu, rokovi, odgovorni subjekti i resursi za realizaciju. Kao mere koje treba preduzeti *de lege ferenda* ističu se izmene i dopune Krivičnog zakonika tako da se uvede krivično delo nezakonito bogaćenje i unapređenje koruptivnih i privrednih krivičnih dela kroz izmene i dopune Krivičnog zakonika. Prva mera koja se tiče Krivičnog zakonika je konkretna i odnosi se na harmonizaciju sa UNCAC (Akcioni plan, mera 3.4.4.1). Za drugu meru se ne može reći da je konkretna. Formulirana na paušalan način, kao unapređenje koruptivnih i privrednih krivičnih dela kroz izmene i dopune Krivičnog zakonika (Akcioni plan, mera 3.4.4.2), sigurno ne zadovoljava standarde koje Akcioni plan treba da ima.

Potrebno je bilo naglasiti u Akcionom planu da novele Krivičnog zakonika Republike Srbije treba da idu u pravcu razdvajanja korupcije u javnom i privatnom sektoru. Naime, u oblasti krivičnih dela protiv službene dužnosti treba sprovesti koncepciju da izvršilac ovih krivičnih dela može biti samo službeno lice, a ne i odgovorno lice (to je učinjeno kada je u pitanju zloupotreba službenog položaja, ali ne i kada su u pitanju neka druga krivična dela iz ove grupe).

U skladu sa sprovođenjem koncepcije koja razdvaja korupciju u javnom i privatnom sektoru, u grupu krivičnih dela protiv platnog prometa i privrednog poslovanja, treba uneti nova krivična dela koja se odnose na korupciju u privatnom sektoru, i to protivpravno primanje poklona i protivpravno davanje poklona, umesto krivičnih dela primanje mita (koje ostaje rezervisano samo za službeno lice kao izvršioca) i davanje mita kod kojeg se mito daje službenom licu (a ne i odgovornom licu).

Dalje, u grupi krivičnih dela protiv službene dužnosti treba otkloniti nepodudarnosti u terminologiji koja se koristi pogotovo kod "koruptivnih" krivičnih dela (primanje i davanje mita, trgovina uticajem). Negde se koristi termin poklon ili druga korist, a negde se upućivalo na nagradu ili kakvu drugu korist. Predložene izmene u svim članovima na koje se odnose GRECO preporuke treba da koriste termin "poklon ili druga korist". Ovde treba naglasiti da je, kada se uvedu u grupu krivičnih dela protiv platnog prometa i privrednog poslovanja krivična dela primanje mita u privrednom poslovanju i davanje mita u privrednom poslovanju, opravdano da se radi o protivpravnoj koristi jer pribavljanje koristi koja

²¹ Đ. Ignjatović, Kriminološko nasleđe, Beograd:Policijska akademija, 1997. godina, str. 9.

nije protivpravna u privrednom poslovanju može da ima svoje opravdanje (npr. ako izvedete na ručak poslovnog partnera).

Takođe, potrebno je razdvojiti i proneveru na proneveru u privrednom poslovanju i proneveru iz grupe krivičnih dela protiv službene dužnosti. Odnos između ova dva dela biće jasan jer će pronevera ostati rezervisana samo za službena lica kao izvršioce a pronevera u privrednom poslovanju za bilo koje lice, osim, naravno, službenog lica.

Odredbu kojom se određuje krivično delo iz Zakona o Agenciji za borbu protiv korupcije, koje nosi naziv "Neprijavlivanje imovine ili davanje lažnih podataka o imovini" (čl. 72. Zakona o Agenciji), neophodno je izmeniti. To krivično delo čini funkcioner koji ne prijavi imovinu Agenciji ili daje lažne podatke o imovini, u nameri da prikrije podatke o imovini. Ovako formulisano, čini nam se da više ima funkciju da izaziva strah kod funkcionera od eventualnog krivičnog gonjenja u slučaju neprijavlivanja imovine ili davanja lažnih podataka o imovini nego što se može delotvorno primeniti u sudskoj praksi. Prema članu 43. Zakona o Agenciji funkcioner je dužan da u roku od 30 dana od dana izbora, postavljenja ili imenovanja podnese Agenciji izveštaj o svojoj imovini i prihodima, odnosno pravu korišćenja stana za službene potrebe i o imovini i prihodima supružnika ili vanbračnog partnera, kao i maloletne dece ukoliko žive u istom porodičnom domaćinstvu, na dan izbora, postavljenja ili imenovanja. Prvo, čini nam se da dispozicija krivičnog dela ne odgovara odredbama Zakona jer ne pravi razliku između imovine i prihoda. Dalje, funkcioner je dužan da podnese izveštaj i o imovini i prihodima bračnog druga. Može se dogoditi da bračni drug sakrije podatke o prihodima i imovini tj. pruži lažne podatke. U tom slučaju bračni drug ne odgovara jer on nije subjekt ovog krivičnog dela a krivičnopravno je neprihvatljivo da odgovara funkcioner (u suprotnosti je sa osnovnim načelima krivičnog prava "svako odgovara za svoje postupke i to samo ako je kriv"). Takođe, funkcioneri bi mogli da kupuju imovinu na ime svojih supružnika, da je potom neprijavljaju Agenciji i da u eventualnom krivičnom postupku daju izjavu da im je supružnik prećutao promene u vezi sa imovinom i prihodima.

ZAKLJUČAK

Kada je u pitanju suzbijanje korupcije potrebno je preduzeti određene mere i aktivnosti koje nisu izričito navedene u Strategiji i Akcionom planu a koje smo već pomenuli. Isto tako one koje su istaknute kao imperativ treba pažljivo preispitati. Prilikom harmonizacije sa međunarodnim standardima treba izabrati put koji vodi računa o domaćem pravnom sistemu, našoj pravnoj terminologiji, opštim načelima i institutima krivičnog prava. To je teži, ali adekvatniji put imple-

mentacije normi međunarodnog prava.²² Takođe, legitimno je pravo Srbije da prilikom ratifikacije međunarodnih ugovora koristi mogućnost stavljanja rezervi na neke odredbe međunarodnih ugovora. Kao potvrda stava da ne treba uvek bezrezervno prihvatati stavove međunarodne zajednice izražene kroz odredbe pojedinih međunarodnih ugovora svedoči i sledeća analiza.

GET, odnosno evaluacioni tim GRECO-a u izveštaju za Srbiju ističe potrebu da sve vrste poklona ili kakve druge koristi budu pokrivene Krivičnim zakonom u meri u kojoj bi takve koristi bile od uticaja na delovanje javnih, državnih službenika. Naglasili su da, iako izvesni sitni pokloni mogu biti društveno prihvatljivi, u Krivičnom zakoniku se mora primenjivati kriterijum netolerancije na ovakve poklone.²³

U izveštaju sa objašnjenjima koji je donet uz Krivičnopravnu konvenciju o korupciji daje se značenje termina upotrebljenih u Konvenciji.²⁴ Objekat radnje prema Konvenciji je “nezaslužena korist” (tekst u KZ-u kao objekat radnje označava “poklon ili kakvu drugu korist”). Te koristi su obično imovinske ali mogu biti i neimovinske prirode. Ono što je važno jeste da učinilac krivičnog dela bude u boljem položaju nego što je bio pre izvršenja krivičnog dela i da nema pravo na tu beneficiju. Takve beneficije mogu podrazumevati, na primer, novac, odmore, pozajmice, hranu i piće, brže napredovanje u karijeri itd.²⁵ “Nezaslužena korist“ u smislu Konvencije treba da bude protumačena kao ona korist koju primalac nema zakonsko pravo da prihvati ili primi. Za autore Konvencije, “nezaslužena korist“ ne obuhvata beneficija dozvoljene zakonom ili administrativnim propisima, kao i sitne poklone, poklone veoma niske vrednosti ili društveno prihvatljive poklone.²⁶

Nestručan pristup i loša tumačenja pojedinih odredbi međunarodnih ugovora ali i drugih međunarodnih akata mogu dovesti do toga da pokvarimo naše krivično zakonodavstvo. Takav je slučaj bio sa pogrešnim tumačenjem Rezolucije Evropskog parlamenta, donete 29. marta 2012. tj. njene odredbe koja se odnosi na krivično delo zloupotrebe službenog položaja, na osnovu koje su se mnogi zalagali za dekriminalizaciju člana 359. KZ-a i pored toga što UNCAC sadrži slično krivično delo (čl. 19. UNCAC). U Rezoluciji nije nigde zahtevano ukidanje krivičnog dela zloupotrebe službenog položaja kada se kao učinioci javljaju službena

²² Vidi: Stojanović, Z; Pravno-filozofske koncepcije u Predlogu KZ Srbije i Krivičnom zakoniku Crne Gore, objavljeno u: “Kazneno zakonodavstvo-progresivna ili regresivna rešenja”, Beograd: Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, 2005. god, str. 10.

²³ Groupe of States against corruption, *Third Evaluation Round, Evaluation Report on the Republic of Serbia-Incriminations* (ETS 173 and 191, GPC 2), Adopted by Greco at its 48 th Plenary Meeting (Strasbourg, 27 September – 1 October 2010), p. 16.

²⁴ Criminal Law Convention on Corruption, ETS 173, 1999, Explanatory report.

²⁵ Ibidem.

²⁶ Ibidem.

lica, već samo preciznije regulisanje i sužavanje kriminalne zone u slučaju kada se kao učinioci pojavljuju privatni preduzetnici.²⁷

DRAGANA KOLARIĆ, Ph.D.,
Associate Professor, Academy of Criminalistic
and Police Sciences, Belgrade

NATIONAL STRATEGY FOR THE FIGHT AGAINST CORRUPTION
AND NOVELTIES OF THE CRIMINAL CODE – *de lege ferenda*

Summary

Corruption represents one of the most important topics of the international criminal policy. This is why it is very important to determine if in our country, from the viewpoint of substantive criminal law, there are satisfactory solutions or criteria which are set by the international documents that should encourage the reform of our legislation. The criminal legislation of the Republic of Serbia fulfills the standards set by the Council of Europe Criminal and Civil Law Conventions on Corruption (Evaluation Report on the Republic of Serbia Incriminations (ETS 173 and 191, GPC 2)). The recommendations given to our country on that occasion were adopted by the Law on amendments to the Criminal Code of the Republic of Serbia in 2012. The UN Convention against Corruption suggests considering to introduce into criminal legislations a new criminal offence “Illicit enrichment”. Our country adopted several strategic documents that are of direct significance for the fight against corruption and directly influence the future amendments to the Criminal Code. First of all, there is the National strategy for the fight against corruption for the period from 2013 to 2018. In addition to this, on August 25, 2013, at the recommendation of the Ministry of Justice and Public Administration, the government of the Republic of Serbia brought a Resolution to adopt the Action Plan to implement the National Strategy for the fight against corruption and the Action plan to implement the National strategy for the fight against corruption in the Republic of Serbia for the period from 2013 to 2018. Considering the fact that both the National strategy for the fight against corruption and the Action plan for the implementation of the National strategy for the fight against corruption in the Republic of Serbia for the period from 2013 to 2018 were adopted only recently, the analysis of their content is certainly important for the future amendments to the Criminal Code of the Republic of Serbia.

²⁷ European Parliament resolution of 29 March 2012 on the European integration process of Serbia (2011&2886(RSP))

SADRŽAJ – TABLE OF CONTENTS

Pravda i pravo

Justice and Law

La Justice et le Droit

PRAVO I DOSTOJANSTVO – I tom

LAW AND LAW AND HUMAN DIGNITY – Vol. I

OSNOVNI REFERAT

GENERAL REPORT

Slobodan Perović

Prirodno pravo i dostojanstvo

Natural Law and Human Dignity

7

Prva katedra

First Department

PRAVO NA ŽIVOT

RIGHT TO LIFE

1. Život

Life

Đorđe Đorđević

Pravo na život i dužnost otklanjanja opasnosti

Right to life and the obligation to eliminate danger

151

Jovan Ćirić

Masovni zločini – višestruka ubistva

Mass crimes – multiple murders

167

789

<i>Dragan Jovašević</i>	
Ubistvo deteta u krivičnom pravu Republike Srbije Murder child in criminal law of the Republic of Serbia	179
<i>Milan Milošević</i>	
Dela terorističkog kriminaliteta u aktuelnom krivičnom zakonodavstvu Acts of terrorism in the current criminal legislation	193
<i>Željko Nikač</i>	
Zaštita prava na život u vanrednim situacijama i uloga MUP Republike Srbije Protection of the living in emergency and the role of the MOI of the RS	205
<i>Darko Marinković</i>	
<i>Saša Mijalković</i>	
Ubistva iz seksualnih pobuda – kriminalistički aspekti Sex-related homicide - criminal investigations aspects	221
<i>Zoran Kesić</i>	
Razmatranje policijskih ubistava sa aspekta krivice Consideration police homicide ba guilt form	235
2. Zdravlje	
<i>Health</i>	
<i>Hajrija Mujović-Zornić</i>	
<i>Marko Milenković</i>	
Pacijentova prava kroz zakonodavne reforme Patient's rights and legal reforms	247
<i>Vesna Klajn-Tatić</i>	
<i>Milan Marković</i>	
Nepovoljni događaji i neželjene reakcije tokom nasumično kontrolisanih kliničkih oglada na ljudima Adverse events and unwanted reactions during randomized controlled clinical trials on humans	265

Blanka Ivančić-Kačer

- Nova pravna regulativa transplantacije organa u Republici Hrvatskoj
New legal regulation of organ transplants in Republic of Croatia 283

Dragica Živojinović

- Zaštita vulnerabilnih subjekata u međunarodnom etičkom
vodiču za biomedicinska ispitivanja na ljudima
Protection of vulnerable persons in international ethical guidelines
for biomedical research involving human subjects 297

*Tatjana Devjak,
Srečko Devjak*

- Pravo na primarnu zdravstvenu zaštitu dece i omladine u Sloveniji
The right to primary health care of children and youth in Slovenia 313

Nevena Petrušić

- Novine u postupku za prinudnu hospitalizaciju osoba
sa mentalnim smetnjama
Recent developments in the proceedings for the involuntary
hospitalization of persons with mental disorder 323

Dušica Palačković

- Sudski odobrena hospitalizacija
Court ordered hospitalization 345

*Marta Sjeničić,
Sanja Zlatanović*

- Dopunski rad zdravstvenih radnika
Additional work of the health professionals 361

Nina Planojević

- Predmet kliničkog ispitivanja
Object of clinical research 373

Ljubomir Kecman

- Nemile pojave mita i korupcije nespojive sa etičkim kodeksom
zdravstvenih radnika 391

Ivana Stojanović

Međusobni odnosi lekara Relationships between physicians	395
---	-----

Mirko Bartulović

Pravo - dostojanstvo - zdravlje - zakon (Hrvatska) Right - human dignity - health - law (Croatia)	403
--	-----

Mihajlo Rabrenović,

Darko Bjelić

Neki aspekti strategijskog menadžmenta u javnim službana Some aspects of strategic management in public services in health care	413
---	-----

3. Ekologija

Ecology

Gordana Petković

Životna sredina i zelena ekonomija Environment and green economy	425
---	-----

Slobodan Prošić

Klimatske promene i pojam ekološke pretnje Climate change and the concept of environmental threat	443
--	-----

Dragoljub Todić

Elementi za konstituisanje i razvoj prava klimatskih promena Elements for constituting and development of the climate change law	455
--	-----

Mirjana Drenovak-Ivanović

Obeležavanje ekološki prihvatljivih proizvoda Environmental quality labels under international European and law of the Republic of Serbia	469
---	-----

Vladan Joldžić

Pravo, životna sredina i dostojanstvo Law, environment and dignity	485
---	-----

<i>Dragiša Gajić</i>	
Zemljište kao prirodno dobro Land as naturally well	499
<i>Jelena Nikčević-Grdinić</i>	
Pravni aspekt sprečavanja zagađivanja mora sa brodova Legal aspect of marine pollution prevention caused by ships	513
<i>Nataša Tomić-Petrović</i>	
Pravo na korišćenje nuklearne energije i očuvanje dostojanstva sveta sa nuklearnim oružjem Right to nuclear energy utilization and preservation of dignity of the world with nuclear weapons	527
<i>Dušan Dabović</i>	
Pravni okvir primene đubriva u Republici Srbiji i EU Legal framework of application of fertilizers in Republic of Serbia and European Union	539
<i>Melanija Jančić</i>	
Učešće javnosti u donošenju odluka od značaja za životnu sredinu u smislu Arhuske konvencije Public participation in environmental decision-making in terms of Aarhus Convention	551
4. Sport	
<i>Sport</i>	
<i>Edita Kastratović</i>	
Privatizacija i sport Privatization and sport	561
<i>Hrvoje Kačer</i>	
Trendovi u sportskom pravu Trends in sports law	569
<i>Nenad Đurđević</i>	
Zaključenje ugovora o radu između sportskih trenera i sportskih organizacija Conclusion of employment contract between sports coaches and sports organisations	579
	793

Božidar Otašević

- Odnos politike i navijačkih grupa u Republici Srbiji
Relations between politics and fan groups in Republic of Serbia . . . 597

Dejan Šuput

- Najčešće nedoumice i problemi u primeni odredbi Zakona o sportu
Concerns and problems in the application of the provisions
of the law on sport 609

Nataša Mrvić-Petrović

- Nedostaci zakonske regulative kao razlog nedelotvorne primene
zabrana prisustvovanja određenim sportskim priredbama
Deficiencies in Serbian law as a reason for ineffective
implementation of ban on attending sporting events 623

Jadranka Otašević,

Dragana Kljajić

- Osobe sa invaliditetom i njihova prava u sportu
Persons with disabilities and their rights in sport 633

Slaviša Vuković,

Zoran Đurđević,

Nenad Radović

- Uloga sportsko-rekreativnih aktivnosti u prevenciji
kriminalnog ponašanja
Role of sports and recreational activities in preventing
criminal behavior 647

Dane Subošić,

Dalibor Kekić

- Implementacija međunarodnih propisa o antidopingu
u zakonodavstvu Republike Srbije
Implementation of international regulations on anti-doping
in legislation of the Republic of Serbia 663

Zoran Vuković,

Milan Ječmenić

- Pravna priroda ugovora koje sportski agenti zaključuju
sa sportistima i sportskim klubovima
Legal nature of contract concluded between sports agents
and athletes and sports clubs 677

Druga katedra
Second Department

PRAVO NA SLOBODU
RIGHT TO FREEDOM

1. Krivično-pravna i procesna zaštita ličnosti
Criminal-law and procedural protection of personality

Milan Škulić

- Osnovni oblici kršenja prava na pravično suđenje u novom
Zakoniku o krivičnom postupku Srbije
Basic forms of violations of the right to a fair trial in the new
Code of Criminal procedure of Serbia 691

Vojislav Đurđić

- Normativne pretpostavke prava na pravično suđenje u
krivičnim stvarima
Normative presuppositions of a right to a fair trial
in criminal matters 715

Dragana Kolarić

- Nacionalna strategija za borbu protiv korupcije i izmene
Krivičnog zakonika – de lege ferenda
National strategy for the fight against corruption and
novelties of the Criminal Code – de lege ferenda 729

Vanja Bajović

- O pravno nevaljanim dokazima i “plodovima otrovnog drveta”
Exclusionary rule and the fruit of the poisoned tree doctrine 743

Božidar Banović

- Zaštita podataka o ličnosti i specijalne istražne tehnike
Protection of personal data and special investigation techniques .. 759

Veljko Delibašić

- Unakrsno ispitivanje
Cross-examination 777